

Музей книги: з історії творення

Ольга Колосовська

завідувач відділу рідкісної книги ЛННБУ ім. В. Стефаника,
канд. іст. наук, доцент

У статті висвітлено історію творення Музею книги у структурі Львівської філії бібліотеки Академії наук УРСР (1940–1949), означено мету, завдання та основні засоби його діяльності. У науковий обіг введено нові архівні матеріали початкового етапу історії Бібліотеки. Виокремлено внесок А. Генсьорського у наукове дослідження та презентацію книжкових пам'яток.

Ключові слова: Музей книги, стародрук, книгодрукування, книжкова пам'ятка, книгознавчі дослідження, Іван Федоров, Антін Генсьорський.

The article serves the history of creative a Book Museum in the proper departments of a Lviv filiation of National Academy of Sciences of USSR (1940–1949). Main problems or aim of Book Museum having been appeared in the article. Explored a new archiw documents a first time of history of Library. A role of Antin Hensiorskyi and his presentation of book monument is explored in the article.

Keywords: Book Museum, old-printed book, publishing books, book monument, study of books, Ivan Fedorov, Antin Hensiorskyi.

В статье рассмотрено историю создания Музея книги в структуре Львовской филии библиотеки Академии наук УССР (1940–1949), определено цель, задания и основные средства его деятельности. В научный оборот введено новые архивные материалы начального этапа истории Библиотеки. Представлено вклад А. Генсерского в научные исследования и презентацию книжных памятников.

Ключевые слова: Музей книги, старопечатное издание, книгопечатание, книжный памятник, книговедческие исследования, Иван Федоров, Антон Генсерский.

Творення Музею книги у структурі Львівської філії бібліотеки Академії наук УРСР було конкретною відповіддю бібліотеки на пропозицію учасників Міжнародної наукової конференції з нагоди 500-річчя запровадження книгодрукування в Європі. Конференція відбувалася на базі бібліотеки 25-29 жовтня 1940 р. і була «присвячена

винайденню друкарської техніки та окремим моментам її історії, тісніше пов'язаних з культурним розвитком України» [8], у своїх доповідях наукові дослідники висвітлювали проблеми вивчення пам'яток книгодрукування часів Гутенберга та його послідовників, обговорювали окремі аспекти діяльності та видавничого доробку Івана Федорова. Окрім львівських бібліотекарів, до участі у конференції були запрошені відомі книгознавці з Києва, Москви та Ленінграда [11]. З фондів Бібліотеки Академії наук та Наукової бібліотеки Львівського університету було організовано велику книжкову виставку. Гості конференції мали можливість ознайомитися з важливішими науковими та бібліотечними збірками міста, їх багатими книжковими фондами та організацією діяльності, а саме: з окремими структурними підрозділами у складі Львівської філії Бібліотеки Академії наук, учасники заходу оглянули бібліотечні зібрання Оссолінеуму, Наукового Товариства імені Шевченка, Студіону, родини Баворовських; ознайомилися з книжковими багатствами Наукової бібліотеки Львівського університету; книжковими та мистецькими надбаннями Національного музею у Львові. Саме книжкові багатства Львова та регіону, найімовірніше, стали підставою висловлених побажань «ознайомити з ними ширші кола шляхом видання друкованих каталогів та влаштування спеціальних виставок» [8, с. 109].

Тому цілком логічною стала пропозиція головуючого на засіданні 28 жовтня 1940 р. директора Львівської філії Бібліотеки АН УРСР Івана Наумовича Зеленка прийняти резолюцію щодо увічнення пам'яті львівського першодрукаря. Учасники конференції одноголосно висловилися за ініціювання встановлення у Львові пам'ятника Івану Федорову та заснування меморіального музею у «Львові при інституті АН УРСР» [23].

Найімовірніше, втілюючи в життя пропозиції конференції, уже 10 листопада 1940 р. завідувач відділу стародруків та інкунабул Євгенія Теодорівна Куркова опрацьовує «План Музея старої та рідкої книжки» [15], який окреслив основні засади організації Музею книги як окремого підрозділу у складі відділу стародруків. Творення у Львові єдиного на той час в Україні Музею книги уможливив багатий книжковий потенціал бібліотеки і в черговий раз обґрунтував статус Львова як колиски українського друкарства і потужного книговидавничого осередку.

Знаковим було визначення місця для музею: він розгортав діяльність у приміщенні, а почасти і на основі фондів бібліотеки Народного Дому — першої публічної бібліотеки для руського громадянства Львова. Не випадковим був і вибір керівника музею: 16 грудня 1940 р. на посаду завідувача призначили Антона Генсьорського (1890–1970), фахового бібліотекаря, відповідального адміністратора, книгознавця, довголітнього директора бібліотеки Народного Дому, людини високого професійного обов'язку, шанованого у львівському інтелектуальному колі ученого [9; 10].

Основні завдання музею та шляхи їх реалізації регламентувало «Положення про Музей книги», авторство якого було доручено А. Генсьорському [18]. «З метою наблизити до найширших мас як саму книжку так і знання її історії і життя в усіх, або окремих історичних періодах», Музей вважав першочерговим завданням розкриття фондів бібліотеки на постійно діючій експозиції та періодичних книжкових виставках з нагоди ювілеїв діячів письменства та науки чи видатних історичних дат. Основною виставковою діяльністю повинна була стати комплектування у музеї добірка «зразків друків рідкісних за своїм походженням, способом тиснення, розмноження, оформлення, або характером краски чи матеріалу...», оптимальне розміщення та збереження книжкових фондів музею. Рівнозначним за вагомістю завданням музею повинна була стати науково-дослідна робота та популяризування знання про книгу. Забезпечення сприятливих умов для роботи наукових працівників шляхом розкриття музейних фондів і створення каталогів — теж належало до пріоритетних видів діяльності музею.

Музей книги, який «позістає в органічному зв'язку з відділом стародруків, разом з яким творить одну цілісність під оглядом організації праці та розподілу праці між працівниками», структурно поділявся на експозицію, «фонд рарів XIX–XX ст.» та підручний довідковий фонд, спільний з відділом стародруків. Керівник музею безпосередньо підпорядковувався дирекції бібліотеки, а розподіл виробничих завдань між працівниками здійснювався відповідно до пріоритетності процесів і операцій.

Таке доволі привілейоване становище підрозділу свідчило про особливу увагу адміністрації до музею: окрім пропагування

знань про книгу, бібліотека як академічна установа, поклала на музей надії у забезпеченні й проведенні книгознавчих досліджень, до чого зобов'язувала більш, ніж багата джерельна база львівських книгозбірень.

Робота над творенням експозиції розпочалася наприкінці 1940 р., до організації музейного фонду долучалися інші структурні підрозділи. А. Генсьорський «увійшов в контакт та забезпечив собі поміч при експозиції відділів: єврейського, музикології, картографії, українського» [4, арк. 1]. Ентузіазм працівників стримували побутові негаразди: «Слід підкреслити сильну задержку темпів в працях над експозицією, внаслідок незакінченого обладнання музеальних кімнат», — констатував завідувач музею [4, арк. 2]. Адміністрація бібліотеки виправдовувалася об'єктивними обставинами: «Зі сторони адміністрації як на причину труднощів вказується на сильні морози і на заняття робітників боротьбою з грізними сніговицями» [4, арк. 2].

Формування експозиції музею продовжувалося і наступного року. У плані на перший квартал 1941 р. А. Генсьорський зазначав, що музей працюватиме в двох основних напрямках: над творенням і оформленням експозиції та над «організацією основного матеріального фонду музею, тобто відділу рідкісної книги» [16, арк. 1]. А. Генсьорський поетапно опрацьовував експозиційні плани, керівництво бібліотеки зацікавлено брало участь у всіх цих процесах. Завідувач планував наприкінці першого кварталу «закінчити експозицію книги... при допомозі тов. дир. Зеленка, Блюм, Вислоцького, Гембаровича, Дорошенка, Тишковської та відділів марксизму-ленінізму та бібліотекознавства» [16, арк. 1]. Адміністративно-організаційна діяльність завідувачеві відбирала багато часу, проте він старанно здійснював «збирання усіх матеріалів стосуючихся Федорова» та здійснював виокремлення із бібліотечних фондів «перших видань російської художньої літератури по кінець XIX в.» [16, арк. 2].

Посильну поміч керівникові музею надавали співробітниці відділу стародруків — Олена Полячківна та Марія Хмельовська. О. Полячківна «проводила дослідчу працю про розвиток письма та чисел» і уклала перелік бібліографії з цього питання, а також формувала «список польських рарів XIX в., головно перших видань

класиків польської художньої літератури» [16, арк. 2]. М. Хмельовській було заплановано «зладити список української рідкісної книги до кінця XIX ст.» [16, арк. 2]. Таким був технологічний процес формування фонду відділу рідкісної книги: «в міру поступу праць над списками рарів, усі рідкісні книги, що їх на основі цих списків знайдеться в фондах бібліотеки будуть поступово концентруватися в Музею книги. За концентрацію відповідають ті особи, що опрацьовують списки рарів (Генсьорський, Полячківна, Хмельовська)» [16, арк. 2].

Перший квартал 1941 р. характеризується особливою інтенсивністю виробничих процесів підрозділу, передовсім операцій з виявлення рідкісних видань за бібліографіями, каталогами чи інвентарями бібліотечних зібрань, виокремлення рарів із загальнобібліотечних фондів і формування музейної колекції та створення експозицій. У січні оформляли два зали музею, в яких розмістили: «1) зразки рукописів до винаходу Гутенберга, слав'янських — до Фіоля, 2) зразки друкованої книжки від Гутенберга до кінця XVIII ст., 3) зразки переплетів до кінця XVIII ст., 4) літературу про Гутенберга, Фіоля і Федорова. За шрифтом експозиція показує книжки, друковані латинкою, кирилицею і глаголицею, єврейським письмом і армянським письмом» [4, арк. 2]. Загальна кількість експонованих примірників становила 241 одиницю, їх розмістили у «17 габлотах і шафах (в т. ч. 6 подвійних)».

Було детально продумане наочне приладдя: на замовлення музею за чіткими вказівками створено і розміщено на спеціальних підставках з освітленням макети друкарень Гутенберга, Федорова та друкарні XVII ст.

Подбали про наочно-інформативну частину експозиції: згідно з духом часу, поруч з портретами В. Леніна, Й. Сталіна, О. Пушкіна та О. Білинського розмістили портрети Нестора Літописця, білоруського друкаря Ф. Скорини. Особливо відповідально підійшли до створення портрета львівського першодрукаря: «Замовлено в художника Смольського Гр. Ст.* портрет Івана Федорова на полотні

* Смольський Григорій Степанович (1893–1985) — український живописець, навчався у школі Новаківського, 1932–1935 в Парижі. Автор низки портретів львівських культурних діячів.

олійними красками» [4, арк. 2]. Спеціально створена у бібліотеці «комісія у складі тт.: директора бібліотеки АН УРСР у Львові Зеленка І. Н., проф. Крип'якевича І. П., керівника Музею книги Генсьорського А. І. [...] відбула два засідання та випрацювала для художника Смольського напрямні при малюванні портрету» [4, арк. 2].

Наступного місяця портрет був завершений (сьогодні він зберігається у читальному залі відділу рідкісної книги), було виготовлено «топографічну карту діяльності Федорова», і експозиція поширилася ще на два зали, в яких розташували 12 експозиційних стендів із розформованої виставки з нагоди 85-річчя А. Міцкевича [4, арк. 1].

У звіті за перший квартал 1941 р. керівник Музею констатував про завершення роботи над експозицією в залах № 98, 100, що включала «241 друк, 3 макети, 7 портретів, 2 карти, 5 лозунгів, 151 орієнтаційних надписів». У залах № 110 і 111 розмістили 173 експонати із фондів чотирьох відділів. Як вже зазначалося, левову частку робіт виконував А. Генсьорський. «Керівник Музею, окрім загального дбання про Музей (кореспонденції, зв'язки з пресою, художниками, адміністрація), а) опрацював план експозиції, б) підібрав особисто матеріал та провів усю експозицію в залах 98, 100, 110, 111, крім частини латинських стародруків, єврейських стародруків та переплетів, яку провів з допомогою відділів стародруків, єврейського та мистецтвознавства» [3, арк. 1]. Позапланово завідувач укладав «бібліографічний список Федоріани», який поповнив 176 позиціями.

Уже з січня музей почав приймати особливо наполегливих екскурсантів, хоч не був ще офіційно відкритий, що свідчило про важливість та актуальність його просвітницької місії. Інколи гостей запрошувала адміністрація бібліотеки, популяризуючи книжкові скарби.

На другий квартал 1941 р. відділ декларував продовження «розбудови музею» [17]. Передбачалося формування наступних експозиційних розділів: «нотного письма і друку», «історії розвитку письма і шрифту», «історії розвитку картографії», «історії розвитку бібліотечної справи», «відділу рарів», «відділу переплетів», «боротьба з книжкою» (*цензурні утиски, заборонені та нелегальні видання — О. К.*) [17, арк. 1]. Основними напрямками

роботи залишилися бібліографічні розшуки рідкісних видань та виявлення її у фондах бібліотеки і в приміщенні музею.

Періодично про роботу музею інформувала львівська преса, наприклад, про стан музейних фондів та напрями роботи Музею книги на цьому етапі йдеться в інформативній, хоч не зовсім фаховій, газетній публікації журналіста А. Аквілева [1]. Автор пригадав читачам про нещодавні святкування 500-річчя книгодрукування, називаючи винахід найзнаменитішою подією в історії людства. Він відзначив велику наукову і художню цінність інкунабул, а також те, що колекції першодруків «тепер є оздобленням усіх світових бібліотек». Львівський філіал бібліотеки Академії наук УРСР, — констатується в огляді, — має 300 інкунабул (*насправді їх кількість сягала 337 од. зб. — О. К.*). Багатство книжкових пам'яток стало підставою творення у бібліотеці Музею книги. «Мета музею — показати не тільки шлях книги, починаючи від рукописної епохи середньовіччя до зразків сучасної поліграфічної техніки, але й культурно-освітнє та революційне значення книгодрукування. Багаті фонди Львівського філіалу Бібліотеки Академії наук УРСР, на базі якого організовано музей, дають змогу повністю здійснити намічені завдання» [1].

Очевидно, пригадуючи рекомендації, висвітлені на гутенбергівській конференції, Музею присвоїли ім'я Івана Федорова. Проте, така його назва зустрічається лише в документації за першу половину 1941 р.

Наявні архівні джерела не дозволяють достеменно з'ясувати за яких обставин Музей перестав функціонувати. Загальновідомо, що в часи німецької окупації (1941–1944) експозиції розформували. Відновлення Музею розпочалося навесні 1946 р.: 16 квітня А. Генсьорського поновлено на посаді завідувача Музею книги, оскільки упродовж окупаційного періоду і відразу після війни він, перебуваючи на різних посадах, опікувався фондами бібліотечних зібрань Народного Дому та Наукового товариства імені Шевченка.

У процесі відновлення музейної експозиції, суттєво збіднілої у порівнянні з довоєнним періодом [15], завідувач намагався відтворити еволюцію книговидання, починаючи із ксилографічних відбитків, винаходу Гутенберга і виникнення друкарень у другій половині XV ст., розвитку західноєвропейської книги XVI–XVII ст. В окремому розділі було представлено виникнення та поширення

кириличного друку, чільне місце в якому призначалося Львівському осередку, з виокремленням матеріалів про федорівське книговидання. Планувалося також представити вірменську та єврейську книгу, рідкісні, унікальні та заборонені видання з фондів бібліотеки, музичну та картографічну продукцію. Завершальні розділи експозиції відтворювали історію бібліотек та бібліофільського руху.

Представлене А. Генсьорським трактування розвитку книговидання свідчить про фаховість дослідника і про багатий книжковий потенціал музею, що уможливив презентацію і відстеження доробку практично всіх західноєвропейських та слов'янських видавничих центрів, як вагомих і знаних, так і дрібніших, іноді відомих лише завдяки окремим примірникам своїх видань. Науковий пошук, до якого А. Генсьорський завжди відчував схильність, здійснювати доводилося позапланово: учений ґрунтовно вивчав доробок Івана Федорова, здійснював книгознавче дослідження видань, скрупульозно збирав матеріали про друкаря для анотованого покажчика. А. Генсьорський систематично переглядав зведені до бібліотеки стародруковані фонди з метою виявлення цінних та рідкісних видань. У результаті такої діяльності відділ поповнювався раритетами. «В розшуках друків Івана Федорова переглянуто в концентрації стародруків 727 книжок та відшукано три друки Федорова Заблудовське Євангеліє, Острозький «Новий завіт», Львівський «Апостол», — звітував керівник Музею у 1948 р. [20]. Академія наук, у структурі якої перебувала бібліотека, оцінила доробок ученого: 30 червня 1947 р. Вчена рада інституту Української літератури імені Шевченка АН УРСР ухвалила присудити А. Генсьорському вчений ступінь кандидата філологічних наук за сукупністю наукових робіт без захисту дисертації.

Діяльність Музею книги впродовж 1947–1948 рр. А. Генсьорський здебільшого забезпечував одноосібно, інколи йому на допомогу призначали бібліотекаря або технічного бібліотекаря. З іншого боку, А. Генсьорського часто залучали до загальнобібліотечних справ (передовсім перекладів документації, листування російською мовою тощо). Основними виробничими процесами підрозділу залишалися відбір і опрацювання фондів для музейної експозиції, інвентаризація фондів та створення каталогів і картотек. Зокрема, упродовж 1947 р. «виокремили з фондів «Студіону»

832 книги, перевезли з Оссолінеуму і Баваровських 3 608 опрацьованих і 5 000 неопрацьованих стародруків» [20]. У наступному році нові надходження становили 3 372 книги, 382 журнали, в інвентар вписано 5 226 книг, до предметно-музейного каталогу влило 8 827 карток, до алфавітного — 4 007. Укладено картотеку перших видань класиків української художньої літератури, яка налічувала 150 000 карток [20]. Працівники Музею обслуговували читачів, проводили екскурсії, згідно із зацікавленнями екскурсантів вносили зміни у книжкові експозиції.

Наприкінці 1948 р. Музей долучився до приготування святкувань 375-річчя з часу виходу першої друкованої книги. На ювілей 25 лютого 1949 р. у Львові планували масштабні заходи вшанування друкаря, активізувалося питання створення музею Івана Федорова. Львівський міський комітет партії прийняв спеціальну постанову щодо святкування знаменної дати, — повідомляла 8 лютого газета «Львівська правда». «У поліграфічному, педагогічному інститутах, державному університеті імені Івана Франка, у львівських закладах Академії наук УРСР відбудуться ювілейні наукові сесії. Бібліотеки Львова відкриють спеціальні літературні виставки, присвячені історії книгодрукування» [7].

Документальні джерела свідчать про серйозність намірів міської влади, академічної бібліотеки і наукової громадськості щодо творення окремого музею: «У Львові створюється спеціальний музей-заповідник імені Івана Федорова. Організована постійна комісія з вивчення літературної діяльності Івана Федорова. До складу комісії ввійшли дійсні члени Академії наук УРСР В. Данилевський, Г. Савін, М. Возняк, наукові працівники львівських закладів Академії наук УРСР М. Смішко, Б. Дудикевич, І. Крип'якевич» [7]. Поліграфічному інституту та поліграфічному ремісничому училищу планувалося присвоїти ім'я Івана Федорова; на будинку, в якому містилася друкарня, встановити меморіальну дошку. Обговорювалася також пропозиція встановлення у Львові пам'ятника Івану Федорову.

У святковий день більшість львівських періодичних видань висвітлювали ювілейні заходи. Зокрема, у «Львівській правді» під спільним заголовком «Іван Федоров» більшу частину шпальти займає стаття відомого книгознавця Сергія Маслової, члена-кореспондента АН УРСР, про видавничу діяльність та друкарський доробок Івана Федорова [6]. У газеті віддзеркалено хроніку

святкових подій: загальноміські збори, наукові сесії, книжкові виставки у львівських закладах Академії наук, організацію численних екскурсій місцями Івана Федорова та читання лекцій про розвиток книжкової справи в Україні, тісні культурні взаємозв'язки слов'янських народів, передовсім українського, російського і білоруського.

У приміщенні театру ім. М. Заньковецької о 19 год. відбулися урочисті загальноміські збори, які організували Львівська міська рада депутатів трудящих та спеціально призначений з цього приводу ювілейний комітет. Порядок денний передбачав виголошення доповіді депутата Верховної Ради УРСР К. М. Пелехатого — «Іван Федоров перший друкар на Україні» та театральну виставу «Одруження Белугіна» у постановці заньківчан. В урочистостях «взяли участь коло тисячі робітників, службовців, працівників науки, культури і мистецтва, студентів, представників партійних, радянських і громадських організацій», — констатувала преса [12]. На зборах виступили науковий співробітник Львівських установ Академії наук УРСР А. І. Генсьорський, начальник обласного управління в справах поліграфії і видавництва М. Д. Данилецький, заступник директора поліграфічного інституту С. В. Воєца» [12].

Заходи святкувань передбачали також ілюстративно-книжкові виставки, які зорганізувала Львівська бібліотека АН УРСР [19]. Про масштабність виставкової діяльності свідчить збережений детальний план експозицій, розміщених у різних приміщеннях: 8 вітрин — в основному приміщенні бібліотеки (вул. Стефаника, 2 і Коперника, 15); в приміщеннях основних відділів бібліотеки: 4 вітрини — в музеї книги (вул. Лисенка, 14), 2 вітрини — у відділі мистецтва (вул. Бібліотечна, 1), одна вітрина — у відділі україніки (вул. Радянська, 24, тепер вул. Винниченка) [14]. А. Генсьорський брав активну участь в організації ювілейних заходів: він — організатор виставки стародруків, доповідач на ювілейному засіданні в театрі.

Маючи практичний досвід творення музею книги у бібліотеці, А. Генсьорський опрацьовує проект та експозиційний план майбутнього «Музею Івана Федорова», де формулює мету музею, окреслює напрями діяльності музейної експозиції [18, арк. 126].

«Музей ім. І. Федорова» засновується з «метою поширення культури Івана Федорова, що положив підвалини руського, українського та білоруського друкарства», йшлося у проекті. Осідком музею

було обрано «пам'яткове приміщення львівського монастиря Василян, де знаходилася типографія великого першопечатника, де проходила основна його праця, та де його похоронено». Мета музейної експозиції — відтворити картину життя і діяльності Івана Федорова, показати його внесок «у розвиток руського, українського і білоруського друкарства і через те посилення братського зв'язку руського, українського і білоруського народів, а також друкарства у слов'ян» [2].

Показовою можна вважати авторську концепцію творення експозиції, що передбачала реконструкцію життєвого шляху друкаря через призму цитування текстів його творів, передовсім знаних передмов Івана Федорова. Планувалося якнайширше виявити і використати архівні матеріали, які розкривали б історію всіх періодів його діяльності: московського, заблудівського, львівського та острозького.

Унаочнити експозицію мала б спеціально створена «карта діяльності» І. Федорова, макети «друкарського станка» і «типографії Федорова у Львові», заздалегідь було замовлено портрет друкаря (художник О. Сас). На експозиції планувалося представити розвиток книгодрукування та «статистику книжкової продукції кириличних друкарень на території України XVI–XVII ст.». Окремі розділи повинні були висвітлювати «розвиток шрифту і ілюстрації від Федорова до кінця XVII ст.», а також ознайомлювати з основами папірництва та філігранології. «Важніші меценати друкарства на Україні XVI–XVII в.», на думку організаторів музею, повинні стати органічною частиною планованої виставки, а її підсумок — вияви вшанування пам'яті про Івана Федорова (ювілейні видання, наукові дослідження, встановлення пам'ятників тощо). Щорічно у день смерті Івана Федорова музей зобов'язувався влаштовувати пропам'ятні засідання.

Перегляд доступної документації не спонукає до думки, що творення музею Федорова могло б позначитися на діяльності музею книги у структурі бібліотеки. Львівська преса надалі інформувала про діяльність музею, його експозиції, запрошувала до відвідин: «Музей книги — так називається цікавий відділ «бібліотеки львівських закладів Академії наук УРСР» [13]. Констатувалося, що в музеї книги налічується майже 10 000 томів давньослов'янською, українською, білоруською, російською, польською,

французькою, німецькою та іншими мовами. Зазначалося, що найдавніші видання музею датуються XV ст., а особливою цінністю відзначаються примірники Федорівських: «Апостола», «Нового завіту», «Біблії», «Учительного евангелія». Тут же зазначалося, що фонди музею знайомлять з історією книгодрукування і є доступними для львівських учених, студентів, працівників львівських видавництв. Публікація слугувала рекламою-запрошенням до музею книги.

Упродовж першого півріччя 1949 р. робота в музеї продовжувалася у звичному напрямку: здійснювалося виявлення видань української художньої літератури, зокрема за інвентарним описом бібліотеки Народного Дому. Фонд поповнився 890 новими надходженнями; абетковий каталог музею книги доповнили 803 картки. Керівник звітував, що «складено предметно-музеальний каталог (описи поліграфічних та інших елементів книг): при плані 1 900 було виконано 2 093 описи» [21, арк. 134]. Постійно здійснювалася перевірка наявності та оптимізація книжкового фонду музею. Обслуговування читачів відбувалося в «загальній читальні»: Музей відвідували 331 особа, книговидача — 1 683 од. зб. [21, арк. 134]. Упродовж півріччя було влаштовано 12 експозицій (всього було представлено разом 575 експонатів) з частковими змінами експонатів для потреб 12 виробничих екскурсій із 216 відвідувачами (поліграфічний інститут та технікум, інститут мовознавства, працівники бібліотек, середніх шкіл...) [21, арк. 134].

Музей провадив посильну науково-просвітницьку діяльність. З нагоди ювілейних дат, історичних подій тут влаштовувалися не лише книжкові виставки, «у його приміщенні систематично відбувалися наукові засідання, присвячені ювілеям найцікавіших книг, теоретичні конференції» [22]. Про таку конференцію, влаштовану в музеї з нагоди відзначення «330 років давній вітчизняній лінгвістичній праці «Слов'янській граматиці» Мелетія Смотрицького, виданої 1619 року», — повідомляла газета «Львівська правда» [22]. Зазначалося, що «ювілею цієї цікавої праці учені присвятили низку рефератів», а музей розгорнув «виставку давніх слов'янських книг».

На жаль, конференція стала останнім науковим заходом уже формально неіснуючого як окремий структурний підрозділ бібліотеки музею книги: він був ліквідований наказом директора

від 25 травня 1949 р., а його фонди увійшли до складу відділу рідкісної книги. Виявлена на сьогодні джерельна база дослідження не дає логічної аргументації щодо такого рішення адміністрації бібліотеки, тим паче, що ні бібліотеці, ані місту не вдалося тоді реалізувати ідею організації у Львові окремого музею І. Федорова.

1. *Аквілев А.* Цікавий музей (Уніками музею книги при Львівському філіалі бібліотеки Академії наук УРСР) / *Аквілев А.* // Вільна Україна. — 1941. — № 130 (517). — 5 черв.
2. [*Генсьорський А.*] Проект «Музею Федорова» // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів відділу рідкісної книги. — 3 арк., машинопис.
3. Звіт з праці в Музеї книги за 1 кв. 1941 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження). — «Muzeum książki», од. зб. 5383. — 2 арк., машинопис.
4. Звіт з праці в Музеї книги за січень 1941 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження). — «Muzeum książki», од. зб. 5383. — 2 арк., рукопис-автограф А. Генсьорського.
5. Звіт з праці в Музею книги за час від 16.XII. по 31.XII.1940 // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження). — «Muzeum książki», од. зб. 5383. — 2 арк., машинопис, підпис-автограф Генсьорського А.
6. Иван Федоров: 375-летие украинского книгопечатания // Львовская правда. — 1949. — № 46 (913). — 25 февр.
7. К 375-летию со дня издания первой книги на Украине // Львовская правда. — 1949. — № 36 (903). — 8 февр.
8. *Киселев Н.* Пятисотлетие книгопечатания (Выставка и конференция во Львове) / *Н. П. Киселев* // Историк-марксист / Институт истории АН СССР, отв. ред. *Ем. Ярославский*. — Москва : Правда, 1941. — Кн. 1/89. — С. 100-109.
9. *Колосовська О.* «...Обов'язок супроти народу, науки, заведення...»: місія бібліотекарів Народного Дому у Львові / *Ольга Колосовська* // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2005. — Вип. 15. — С. 123-143.
10. *Колосовська О.* «Служити науковим силам» — кредо бібліотечної діяльності Антона Генсьорського (1890–1970) / *Ольга Колосовська* // Kraków-Lwów : książki-czasopisma-biblioteki XIX i XX wieku : jubileuszowa X międzynarodowa konferencja naukowa, Lwów, 20-22 października 2009 r.: streszczenia referatów. — Kraków : Wyd-wo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2009. — S. 37.

11. Львівський філіал Бібліотеки Академії Наук УРСР. Наукова конференція, присвячена 500-річному ювілею книгодрукування : порядок дня. Львів, 25-29 жовтня 1940 р. — Львів, 1940. — 8 с.
12. Львів'яни урочисто відзначили 375-річчя з дня видання першої друкованої книги на Україні // Вільна Україна. — 1949. — № 39 (1741). — 26 лют.
13. Музей книги // Львовская правда. — 1949. — № 55/922. — 8 марта.
14. План выставок Львовской библиотеки АН УССР о первопечатнике Иване Федорове к 25.II.1949 // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів відділу рідкісної книги. — 1 арк., машинопис.
15. План Музея старої та рідкої книжки // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження). — «Muzeum książki», од. зб. 5383. — 2 арк., рукопис, чорне чорнило, автограф Куркової Є.
16. План праці в Музеї книги на 1-ий квартал 1941 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження). — «Muzeum książki», од. зб. 5383. — 2 арк., рукопис-автограф А. Генсьорського.
17. План праці в Музеї книги на 2-ий квартал 1941 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження). — «Muzeum książki», од. зб. 5383. — 2 арк., машинопис, підпис-автограф А. Генсьорського.
18. Положення про Музей книги // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження). — «Muzeum książki», од. зб. 5383. — 4 арк., рукопис, чорне чорнило, автограф А. Генсьорського.
19. *Прокопович М.* Виставки, присвячені виходу в світ першої друкованої книги на Україні / *М. Прокопович* // Вільна Україна. — 1949. — № 41 (1743). — 1 берез.
20. Річний звіт про роботу бібліотеки за 1948 рік // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 162. — Арк. 28.
21. Річний звіт про роботу бібліотеки за 1949 рік // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 210. — Арк. 133-135.
22. Сто тисяч старинних книг // Львовская правда. — 1949. — 26 июля.
23. Ухвала учасників наукової конференції: матеріали наукової конференції, присвяченої 500-річному ювілею книгодрукування. Львів, 25-29 жовтня 1940 р. // Наукова бібліотека Львівського національного університету імені І. Франка. Відділ стародрукованих та рукописних книг. — Рук. 1525 III.